

ЗАКОН ЗА АРХИТЕКТУРАТА

/ ТЕЗИСИ /

СЪДЪРЖАНИЕ

Преамбюл стр. 2

Първа глава

Определения: архитектура, архитект, архитектурен процес стр.2

Втора глава

Формиране на архитекта. Образование, специализация, преквалификация, продължаващо обучениестр.4

Трета глава

Практикуване на професията.....стр.6

Четвърта глава

Обществени, държавни механизми и обществено - държавни механизми (структури, инструменти) за развитие на архитектуратастр.9

Преходни и заключителни разпоредби стр.12

Преамбюл

Архитектурната дейност е важен фактор в управлението на материалната жизнена среда. Тя се реализира в условията на сложни взаимодействия с множество други професии, с органите за управление и обществото. Тя притежава важни функции за постигане на комплексните социални качества на средата. Ето защо, в демократичните общества правото на „архитектура“ се разглежда като основно човешко право.

Днес, многостранната същност на архитектурата е довела да това, че отделни нейни характеристики се разглеждат откъслечно и поотделно в различни закони и подзаконови актове, връзката между които не винаги е ясна, а понякога води и води до противоречия. Не съществуват първични нормативни документи, които да са насочени към осъществяване на нейната цялостна социална същност, особено на културните и духовните и функции, към осигуряване на съгласуваност между отделните фази на архитектурния процес - изследване, програмиране, проектиране, реализация, експлоатация. Не са изградени необходимите връзки между архитектите и органите за управление от една страна, архитектите и обществото от друга. Не съществува оформена система за обществена оценка на архитектурата. Не съществуват условия за взаимодействие между различните творчески професии в естетическото изграждане на средата. Не са докрай изяснени правата и задълженията на архитекта в процеса на изграждане и управление на средата - заплащане, авторски права, участие в строителството и др. Не съществува организация на научните изследвания в тази област на архитектурата.

В сегашната ни действителност, не съществуват както държавни, така и обществени структури, които да могат да поемат отговорности за архитектурното качество на крайния продукт - построената сграда, още по- малко за качеството на по-обширни архитектурни комплекси, до обхвата на селищата и ландшафта.

Предвид на изложеното, с разработването на Закона за архитектурата, се поставя задачата да се създаде първична правна рамка, за да насочат по оптимален начин, да се регламентират и развият обществените отношения, свързани с процеса на създаване и функциониране на архитектурата като част от културните, духовни и естетически практики на обществото, в съответствие с Конституцията на Р. България и във връзка и с доразвиването на съществуващото законодателство: ЗУТ, ЗКАИП, ЗАПСП и др.

Първа глава

Определения: архитектура, архитект, архитектурен процес.

1. Архитектурата е част от културата, интегрална човешка дейност, при която се

осъществява пространствена и социална организация на жизнената среда в съответствие с комплекс от социално битови, технико-икономически, екологически, културно-естетически и други обществени критерии, и в съответствие с целите, възможностите и ресурсите на обществото, обществените структури и хората.

2.1. Архитектурата се реализира в следните основни направления:

- урбанизъм, териториално и селищно устройство;
- архитектура на сградите, комплексите и свързаните с тях открити пространства и съоръжения;
- архитектурно-строителен мениджмънт;
- ландшафтна архитектура;
- архитектура на интериора;
- дизайн за архитектурата;
- опазване на недвижимото културно наследство
- синтез на архитектурата с другите изкуства и художествено-декоративно оформяне.

2.2. Предмет и продукт на архитектурата се явява физически изградената среда, на първо място сградите, техните вътрешни пространства и външен вид, но също така свързаните с тях открити пространства, природните компоненти, предметната среда и изкуствата в тяхното взаимодействие и единство.

3. Архитектурата се реализира като специфичен компонент в устройството на средата чрез следните основни дейности, които в своята взаимовръзка и взаимодействие изграждат архитектурния процес:

- научни изследвания.
- преподавателски дейности, свързани с професионално обучение и преквалификация;
- предпроектни проучвания, изготвяне на програми за проектиране;
- териториално, селищно и ландшафтно - устройствено проектиране;
- инвестиционно проектиране, пряко свързано със строителството;
- организация и контрол на строителния процес;
- организация и контрол на функционирането, използването и съответната поддръжка на сградите и откритите пространства;
- изготвяне на концепции, становища, експертизи, свързани с архитектурата във всички изброени направления;
- публикации в масмедииите, архитектурна критика и публицистика, издателска дейност по проблеми на архитектурата;
- участие в управлението на архитектурния процес на всички нива на

управление. - обществена и организационна дейност, свързана с архитектурата.

4. Архитектът

4.1. Архитектът е специфично ориентиран професионалист, със сертифицирана диплома за завършена степен за архитектурно образование, издадена от специализиран ВУЗ или негово подразделение, акредитирано със съответните права в областта на архитектурното образование.

4.2. Архитектът притежава различен профил и квалификация според насочеността на обучението в една от изброените в глава 1., т.2 области на архитектурата и научно - образователната си степен.

4.3. Правата на архитекта да практикува самостоятелно професията „архитект“ в една или повече насоки се защитава и лицензира по реда, определен в този закон. Тези права са лични и не подлежат на преотстъпване.

4.4. Архитектът е отговорен за своите професионални действия или бездействия пред архитектурната колегия и пред обществото.

4.5. Действията на архитекта се регулират от „Етичен кодекс за практикуване на професията“, който е приложение към този закон.

Втора глава

Формиране на архитекта. Образование, специализация, преквалификация, продължаващо обучение

5. Архитектурното образование

5.1. Архитектурното образование се получава в специализирани институти или факултети чрез редовно обучение.

5.2. Архитектурното образование отговаря на стандартите на Европейския съюз по отношение на продължителност, съдържание, структура и съчетаване теоретично обучение и практика.

6. Акредитация на висшите учебни заведения, обучаващи по архитектура.

6.1. Учебните заведения, даващи специалност „архитектура“ се лицензират (акредитират) периодично (но не по-рядко пет години) по правилник, изработен съвместно от МО и ВУЗ и с участието на Държавната агенция за развитие на архитектурата и Националната асоциация за развитие на архитектурата, създадени по този закон.

6.2. Чрез системата за акредитиране се регулират: учебните специалности, учебните програми, съставът и квалификацията на преподавателите; провеждане на задължителни практики и осигуряването на връзка с практиката; научно-изследователската дейност; дейности, свързани със специализация; квалификация и преквалификация на студентите, преподавателите и включените в тези процеси

архитекти от практиката.

6.3. Системата за акредитация се разработва и утвърждава в съответствие с международно утвърдените стандарти в ЕС.

7. Профилиране и нива на обучението по архитектура.

7.1. Като основни специалности в специализираните структури за обучение по архитектура се приемат:

- урбанизъм - териториално, селищно и ландшафтно устройство с квалификация „архитект-урбанист“;
- архитектура на сградите и съоръженията с квалификация „архитект“;
- ландшафтна архитектура с квалификация „ландшафтен архитект“;
- архитектура на интериора с квалификация „интериорен дизайнер“ (архитект);
- архитектурен продуктов графичен и сценичен дизайн с квалификация „архитект – дизайнер“;
- архитектурно – художествено и декоративно оформяне с квалификация „архитект - художник“(декоратор);
- архитектурно-строителен мениджмънт с квалификация „архитект - мениджър“

7.2. Научно - образователните степени и звания в системата на архитектурата са:

- а) бакалавър - 4 години обучение;
- б) магистър - 5 и половина години обучение и 1 и половина години практика;
- в) доктор - степен магистър и защитена докторска дисертация;
- г) доктор на архитектурните науки - защитена докторска дисертация.

7.3. Образователните степени и звания не дават сами по себе си правото на практикуване на професията „архитект“ в една или повече насоки. Тези права се уреждат в областта на:

- проектирането: с лицензионните режими, приети от САБ и КАБ;
- преподаването: от Закона за висшето образование и правилника за развитие на преподавателския и академичния състав към съответните ВУЗ.
- мениджмънта и участието в строителния процес: с лицензионните режими, приети от САБ, КАБ, КСБ.

7.4. Висшите учебни заведения по архитектура могат да привличат като гост-преподаватели, специалисти и изтъкнати специалисти от практиката, като ги приравнят към съответната преподавателска степен (асистент, главен асистент, доцент, професор) по преценка на Академичния съвет на съответния ВУЗ.

7.5. Преподавателският състав на ВУЗ по архитектура се акредитира периодично (на всеки 2, 3 или 5 години?). При акредитацията се отчитат комплексно преподавателската, научна, практическа и обществено- творческа дейност за

периода на акредитацията, като за целта се разработва общовалиден правилник.

8. Развитие на архитектурната наука.

8.1. Учредява се Българска академия за архитектура - научен център по проблемите и за развитие на архитектурата към Министерството на културата (Министерство на образованието и науката), с предмет на дейност – планиране, координиране и осъществяване на фундаментални и приложими научни изследвания , научни обосновки на нормативната база в архитектурата и в частност социокултурните и естетически проблеми на архитектурата.

8.2. Дейността на Българската академия за архитектура се финансира чрез бюджетите на МК, МОН, МРРБ, целево от държавния бюджет, както и чрез възлагане на проучвания от държавни ведомства, общини, бизнеса и др.

8.3. Учредява се Национален академичен съвет за специализация, квалификация, преквалификация и придружаващо обучение с представители на МОН, Държавната агенция за развитие на архитектурата, Националната асоциация за развитие на архитектурата , създадени с този закон, ВУЗ-овете, със следните задачи:

- да подпомага развитието на образованието и да подпомага придобиването на образователни, научно-образователни и педагогически степени по архитектура с изграждането и прилагането на единни критерии и качество;
- да подпомага и координира научната дейност във ВУЗ;
- да подпомага връзката на ВУЗ с практиката;
- да подпомага дейността на ВУЗ, насочена към развитието на архитектурната култура на обществото.

8.4. За координиране научните изследвания в областта на архитектурата Българската академия на архитектурата съвместно с Националния академичен съвет изграждат единна информационна система за научните изследвания и публикации в областта на архитектурата в Р. България.

Трета глава

Практикуване на професията

9. Форми на практикуване на професията:

9.1. Индивидуално практикуване - като проектант, експерт - консултант, научен експерт, вещо лице, публицист (архитектурен критик), архитект – мениджър в строителството и др.;

9.2. Практикуване като ръководител (собственик, мениджър) на проектантска фирма, специализирана в архитектурата.;

9.3. Практикуване като нает служител във фирма.;

- 9.4.** Практикуване в администрацията като общински или държавен служител.;
- 9.5.** Практикуване като архитект на изборна длъжност - депутат, кмет, общински съветник.;
- 9.6.** Практикуване като архитект – преподавател.;
- 9.7.** Практикуване като архитект – научен работник.;
- 9.8.** Практикуване в областта на архитектурната критика, публицистика, масмедии.
- 10.** Общовалидни професионални етични правила и принципи.
 - 10.1.** Дейността на архитектите трябва да отговаря на Архитектурния етичен кодекс, приложен към този закон.
 - 10.2.** Прилагането на Архитектурния етичен кодекс е задължително за всички форми на практикуване.
- 11.** Лицензионни режими. (Маркирани са само основните направления)
 - 11.1.** Лицензиране на свободно практикуващи архитекти (проектанти и експерти). Основни изисквания. Профилирано лицензиране.
 - 11.2.** Лицензиране на проектантски фирми, профилирани в областта на архитектурата.
 - 11.3.** Лицензиране на права за участие в архитектурния процес на други проектантски и строителни фирми.
 - 11.4.** Организации и структури, извършващи лицензиране в областта на архитектурата са съсловните организации: САБ, КАБ, СЛА, КИИП.
- 12.** Заплащане на архитектурния труд.
 - 12.1.** Основни принципи.
 - 12.2.** Експертизи, задания, консултации.
 - 12.3.** Проектиране по направления - урбанизъм, архитектурно-инвестиционно проектиране, ландшафтна архитектура, интериор, дизайн, художествен синтез.
 - 12.4.** Архитектурно-строителен мениджмънт.
 - 12.5.** Правилници за заплащане на архитектурния труд. Изготвяне, одобряване, приемане, актуализиране.
- 13.** Отговорности на архитекта. Професионално застраховане.
- 14.** Права на архитекта - проектант. Авторски права.
 - 14.1.** Авторски права при разработване на проекта.
 - 14.2.** Авторски права при съгласуване и одобряване на проекта.
 - 14.3.** Авторски права при осъществяване на проекта (строителство).
 - 14.4.** Авторски права при функциониране на сградата.
 - 14.5.** Авторски права при смяна на собствеността и предназначението.

14.6. Авторски права при публикуване на проекти и използване на визуалния образ на сградата за учебни, нетърговски, рекламни и търговски цели.

14.7. Авторско право при научни изследвания, конкурсни проекти, концепции.

14.8. Професионално застраховане.

15. Архитектурни конкурси.

15.1. Смисъл и цели на архитектурните конкурси. Основна цел при организирането на архитектурните конкурси е в условията на свободно участие и творческо съревнование да се изявят решенията с най-добро архитектурно качество.

15.2. Архитектурни конкурси могат да се обявяват за всички видове архитектурни задачи - устройствени, инвестиционни, архитектурно-художествени, архитектурно-ландшафтни и др.

15.3. Архитектурни конкурси се обявяват задължително за идейни /предварителни/ проекти за:

- общи устройствени или нови архитектурно-устройствени концепции за централните градски части и други характерни градски територии;
- устройствени планове за селища и обекти с национално значение;
- архитектурни обекти с национално и общоградско значение;
- други обекти по предложение на националните и регионалните съвети за развитие на архитектурата.

15.4. Провеждането на архитектурния конкурс се обявява въз основа на задание за проектиране и конкурсна програма и включва следните фази и процедури:

- вземане на решения и определяне на основни параметри на конкурса;
- изготвяне на конкурсно задание за проектиране, неговото обсъждане и одобряване;
- подготовка, обсъждане, съгласуване и одобряване на конкурсната програма;
- съгласуване и назначаване на жури;
- обявяване и набиране на проекти;
- анализ и допускане на проекти за журиране;
- журиране и оценка на проектите;
- обявяване на резултатите;
- обществено и професионално обсъждане;
- изготвяне на доклад за провеждането на конкурса , предложения и изводи.

15.4. Заданието за проектиране и програмата на конкурса се изготвят от националните, регионалните и местните асоциации за развитие на архитектурата, посочени в този закон, съответно за обекти с национално, регионално и местно

значение. Подлагат се на обществено и професионално обсъждане и се одобряват от Държавната агенция за развитие на архитектурата или регионалните ѝ подразделения.

15.5. Конкурсното задание задължително включва:

- цел на конкурса;
- съдържание на задачата;
- условия за решаването ѝ (допълнителна информация);
- изходна документация;
- състав на изискваната проектна документация;

15.6. Програмата за конкурса задължително включва:

- условия за участие;
- срокове и общ времеви график;
- критерии за оценка;
- състава на журито.
- финансиране на конкурса; награден фонд;
- следствия от конкурса-откупуване на права, последващо възлагане и др.;
- условия за възражения и обжалвания.

15.7. Решенията на журито след одобряването им от Държавната агенция за развитие на архитектурата са задължителни за прилагане от органите на държавно и общинско управление, и препоръчителни за частни инвеститори - юридически и физически лица.

15.8. Провеждането на архитектурните конкурси се организира от Националната асоциацията за развитие на архитектурата, създадена с този закон и нейните структури.

15.9. Националната асоциацията за развитие на архитектурата документира и ежегодно отчита и оценява конкурсната дейност в областта на архитектурата.

15.10. Контролът над конкурсното дело в архитектурата се осъществява от Държавната агенция за развитие на архитектурата.

15.11. Министерствата, областите и общините изготвят перспективни двугодишни планове за архитектурните конкурси, като част от програмите за развитие и инвестиционните програми.

15.12. За архитектурните конкурси се изготвя и одобрява правилник въз основа на този закон.

Четвърта глава

Обществени, държавни механизми и обществено-държавни механизми (структури, инструменти) за развитие на архитектурата.

16. Държавна агенция за развитие на архитектурата.

16.1. Учредява се Държавна агенция за развитие на архитектурата като държавен орган към Министерство на културата, МРРБ и МОН на Р. България.

16.2. Държавна агенция за развитие на архитектурата осъществява дейности по методическо ръководство и съдействие за:

- развитие на архитектурното образование и наука;
- изграждането и дейността на обществените съвети за архитектура;
- насочването и контролирането на регулирането на практикуването на професията „Архитект“;
- реализацията на културните и естетически ценности в архитектурата и художествения синтез ;
- популяризирането и публичната защитата на архитектурата и архитектурната професия;
- подпомагането на дейността и сътрудничеството между неправителствените организации в архитектурата;
- международното сътрудничество в областта на архитектурата.

17. Национална асоциация за развитие на архитектурата (НАРА).

17.1. Учредява се Национална асоциация за развитие на архитектурата, обединение на НПО и браншови организации в сферата на архитектурата, която се ръководи от общо събрание, управителен съвет, председател и контролен съвет. Организации-учредители на Националната асоциацията за развитие на архитектурата са национално представени съсловни организации: САБ, КАБ, СЛА, КСБ, КИИП и др..

17.2. За дейността на Националната асоциация за развитие на архитектурата в България се изготвя правилник, който е част от този закон.

17.3. Националната асоциация за развитие на архитектурата извършва дейност по:

- създаване и поддържане единен регистър на неправителствени организации в областта на архитектурата (по ЗЮЛНЦ и други закони)
- осигуряване на връзка между НПО и Държавната агенция за развитие на архитектурата; държавните и местни органи за управление.
- подпомагане и координиране дейността на НПО, свързани с архитектурата;
- координиране на законодателни инициативи или общи, други предложения и становища на организациите-членки на Националната асоциация за развитие на архитектурата;
- координиране на единен календар на архитектурните събития и съвместно организиране на най-важните от тях;
- подпомагане, координиране на представителството и подпомагане дейността на обществените съвети по архитектура, създадени по този закон;

- организиране на контакти с обществеността;
- съвместни действия за популяризиране на архитектурната култура за издигане престижа на архитектурната професия и подобряване на условията за реализацията ѝ.

17.4. Дейността на Националната асоциация за развитие на архитектурата се финансира:

- от държавата: целево;
- чрез отчисления от средствата за проектиране и строителство в публичния и частен сектор;
- чрез годишни вноски от НПО;
- чрез целеви вноски и дарения от фондации и юридически лица;
- други форми в съответствие със законовата уредба.

18. Обществени съвети за развитие на архитектура.

18.1. Същност и роля:

18.1.1. Обществените съвети за развитие на архитектурата осъществяват дейност по оценяване и промотиране на културните, духовните и естетически ценности в архитектурата.

18.1.2. Обществените съвети за развитие на архитектурата се произнасят със становища и препоръки по важни архитектурни проекти по предложение на НАРА.

18.1.3. Обществените съвети за развитие на архитектурата организират популяризирането и обществената оценка за архитектурните проекти.

18.2. Изграждане на обществените съвети за развитие на архитектурата.

18.2.1. Обществените съвети за развитие на архитектурата се изграждат на национално, областно и (при необходимост) на местно (общинско, селищно) ниво.

18.2.2. Националният обществен съвет за развитие на архитектура се изгражда към Министерския съвет и се ръководи от зам. председателя на МС.

18.2.3. Областните обществени съвети за развитие на архитектура се изграждат към областните управи и се ръководят от зам. управител на областта.

18.2.4. Обществени съвети за развитие на архитектурата се изграждат към общините, градове и населени места със специфични проблеми, по одобрен от МС списък и се ръководят от зам. кмет на община или кмета на населеното място.

18.2.5. В състава на обществените съвети влизат представители на държавната и местна власт /25%/, НАРА, в това число на професионалните организации САБ и КАБ /50%/, представители на други НПО, изявени общественици /25%/.

18.2.6. Дейността на обществените съвети се финансира:

- на национално ниво: от държавния бюджет, чрез МК;

- на регионално ниво: от държавата, чрез областния бюджет

- на общинско ниво: от общинския бюджет.

18.2.7. Дейността на обществените съвети се осъществява при пълна прозрачност и контакт с обществеността.

18.2.8. За дейността на обществените съвети се прави и одобрява подробен регламент /устройствен правилник/.

18.3. Държавните и общински служби и техните помощни структури (ОЕСУТ, РЕСУТ) са длъжни да разглеждат становищата на обществените съвети и да вземат становище по съдържащите се в тях констатации и препоръки.

19. Развитие на художествен синтез в архитектурата с пластичните изкуства.

19.1. Учредява се обществен фонд към МК за поддържане, функциониране и изграждане на обособени монументално-пластични обекти и художествено-пластично изграждане на сградите и съоръженията от национално значение.

19.2. Средствата за фонда се набират:

- чрез целево финансиране от държавния бюджет;
- чрез отчисления от публичните средства за строителство в размер 1% от общата стойност на обекта;
- чрез целеви дарения от юридически и физически лица.

19.3. Министерство на културата, чрез ДАРА организира разработването на национална програма за поддръжка, функциониране и изграждане на монументално-пластични обекти с национално значение и художествено-пластично третиране на сгради с национално значение.

19.4. Областните управи, под методическото ръководство на МК, и с участието на общините, организират регионални програми за монументално-пластично изграждане на архитектурни обекти, финансирани с публични средства.

19.5. Националната и регионални програми се развиват за период от 4 години и се актуализират ежегодно.

Преходни и заключителни разпоредби

1. Връзки със ЗЮЛНЦ, ЗУТ, ЗКАИИП, Закон за културното наследство, Закон за висшето образование, предложение за частични промени;

2. Правилници и приложения към Закона: за лицензионните режими, за дейността на Държавната агенция за развитие на архитектурата, за Националната асоциацията за развитие на архитектурата, Етичен кодекс за практикуване на професията „архитект“, Правилник за дейността на обществените съвети за архитектура, Наредба за архитектурните конкурси.

При разработването на проекта за Закон на архитектурата (тезиси и опорни точки) са използвани следните материали:

- Законодателство на Франция . Закон 77-2 от 03.01.1970г за архитектурата. Кодекс за професионалните задължения на архитекта (Journal officiel от 25.03.1980г.)
- RIBA: Code of practice 2019г.
- RIBA: Code of professional conduct 2019г.
- Бялата книга на архитектурата (Франция, 1973г.)
- Народно събрание на Р. България: Законодателно проучване: „Нормативна практика за работата на архитектите в Европейските страни“ (2017г.)
- Федеральный закон об архитектурной деятельности в Российской Федерации и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации (2020г. Проект)
- ИБ “Български архитект“, ф.10 и 12- Павел Попов „Законите на архитектите“

01.06.2021г.

Проф. д-р арх. Тодор Булев